

Brabant in Balans

Kiezen voor
onze toekomst

Verkiezingsprogramma 2023 - 2027

D66
noord-brabant

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Prettig wonen, werken en leven in een energiek Brabant	6
-Beter evenwicht tussen vraag en aanbod van woningen	7
-Ruimtelijke ordening	8
-Energietransitie	8
-Warmtetransitie gebouwde omgeving	9
-Opslag van energie	10
-Gebiedsgerichte uitvoering RES-plannen	10
-Voldoende capaciteit op het elektriciteitsnet	10
-Arbeidsmarktontwikkeling	11
-Lange termijn visie	11
-Een gezond Brabant	11
Nieuwe balans in natuur, water, landschap en landbouw	13
-Robuuste natuur	14
-Buitengebied in transitie	15
-Stikstofdoelen en een gezonde bodem en leefomgeving	16
-Overall groen: van Brabantse landgoederen tot in de steden	17
-Waterbeleid is essentieel	17
-Ongestoord genieten van de natuur en van het buitengebied	18
Brabant in beweging en bereikbaar	20
-Samenwerking met werkgevers	21
-Openbaar vervoer en fiets	21
-Wegverkeer	23
-Luchtverkeer	23

De brabantse kunst van het samen leven	25
-De keten op orde	26
-Brabant vertelt verhalen	27
-Gastvrijheid in balans	27
-Cultuureducatie, geletterdheid en mediawijsheid	28
-Verbinding met andere sectoren	28
-Provinciale kunstregelingen	29
-Intrinsieke waarde van kunst en cultuur	29
Een welvarend brabant in balans	31
-Brabant is de provincie van technologische en sociale innovatie	32
-Campusgedachte	32
-Brabant is de provincie van de circulaire economie	33
-Ruim baan voor talentontwikkeling	33
-Brabant wordt steeds diverser	34
-Scheppen van voorwaarden	34
Bestuur en financiën maken samen één Brabant dat werkt	37
-Digitalisering en internationalisering	38
-Democratie van nu; versterk de Brabantse democratie	39
-Agenda van Brabant actualiseren; een agenda van samenwerken	40
-Veiligheid en integriteit	41
-De financiën op orde en toekomstbestendig	41
Als laatste	44

Inleiding

Brabant in Balans

Voor het Brabant van de toekomst wil D66 zich de komende periode richten op stimulering van de brede welvaart en de doorontwikkeling van onze internationale toppositie. We mogen trots zijn op Brabant dat een belangrijke bijdrage levert aan het duurzame verdienvermogen van Nederland. Ons innoverend vermogen staat internationaal hoog aangeschreven. Brabant draagt in grote mate bij aan toekomstbestendige maatschappelijke oplossingen op nationaal én internationaal niveau. Wij zorgen voor meer strategische autonomie van Europa in een veranderende wereld.

We zijn ons bewust van onze sterke positie en nemen daarbij onze verantwoordelijkheid. De economische groei die kenmerkend is voor veel delen van onze provincie heeft naast positieve- ook negatieve kanten. D66 Brabant zet daarom vol in op duurzame ontwikkeling van de provincie. Dat betekent dat ambities op economisch gebied in evenwicht zijn met wat nodig is op het terrein van leefbaarheid, duurzaamheid en sociaal-maatschappelijke kansen voor iedereen. We verbeteren de kwaliteit van leven en de omgeving waarin mensen leven. Maar we gaan behoedzaam om met al onze natuurlijke en menselijke hulpbronnen zodat we ook zorgen voor de welvaart van onze volgende generaties. We investeren in brede welvaart voor nu en voor later. We gaan voor een Brabant in balans!

Dat betekent dat we scherpe keuzes moeten maken. Uitgangspunt daarbij is dat we de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen veiligstellen. Maar wel met het oog op wat de gevolgen van onze keuzes betekenen voor hun toekomst. De natuurlijke balans is leidend bij onze afwegingen, net als de keuze voor een overheid die naast een burger staat en samen met die burger de stap naar de toekomst zet. Daarbij gaan we in Brabant slim te werk. De opgaves van deze tijd zijn talrijk en complex. Er zijn hardnekkige problemen die om oplossingen vragen. En omdat er geen makkelijke oplossingen bestaan zullen we onze gezamenlijke innovatieve denk- en daadkracht moeten inzetten om Brabant weer in balans te brengen.

De provincie speelt een steeds belangrijker rol bij veel grote opgaves. Het stikstofdossier en breder gezien de crises in de biodiversiteit, natuur en klimaat vragen om ingrijpende keuzes. Ook het nijpend woningtekort staat bovenaan de agenda om opgepakt te worden. De schaarse ruimte speelt echter een bredere rol. Zo vraagt onze duidelijke klimaatambitie ook om ruimte voor de energietransitie. De mobiliteitsopgaven en infrastructurele uitdagingen kunnen in deze opsomming natuurlijk ook niet onbenoemd blijven.

De toenemende tweedeling van onze samenleving en de daarmee in relatie staande polarisatie vragen verder om gelijke kansen voor iedereen en om verbindende initiatieven, bijvoorbeeld op het gebied van sport en cultuur. Juist de provincie kan zorgen voor verbinding in de Brabantse samenleving. De provincie biedt meerwaarde door handig te schakelen tussen lokale noden en regionale behoeften aan de ene kant en de nationale en Europese overheden aan de andere kant.

D66 Brabant denkt en handelt daarbij buiten de geijkte hokjes en geplaveide paden vanuit het belang van een Brabant dat kan inspelen op, weerstand kan bieden en weerbaar en veerkrachtig is in een veranderende wereld. Juist Brabant is bij uitstek de slimme Europese regio waar innovaties ons grote welvaart heeft gebracht en we steeds op vernieuwende wijze bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Voor velen in Nederland en de rest van de wereld dient Brabant in dat opzicht als lichtend voorbeeld.

Bij de Provinciale Statenverkiezingen van 15 maart 2023 staat er daarom veel op het spel als we willen werken aan echte, brede welvaart voor elke Brabander en samen willen leven in een Brabant dat in balans is. Laten we daarom samen kiezen voor de toekomst.

Prettig wonen, werken en leven in een energiek Brabant

Hoe richten we het Brabant nu en in de toekomst in zodat alle Brabanders prettig kunnen wonen, werken en recreëren? Hoe zorgen we dat natuur, bodem en water de basis vormen voor de ruimtelijke ordening van onze mooie provincie? De energietransitie, klimaatadaptatie en het woningtekort vragen allemaal om onze schaarse ruimte.

Beter evenwicht tussen vraag en aanbod woningen

Er liggen grote uitdagingen op het gebied van wonen. De afgelopen jaren zijn er te weinig woningen gebouwd en wat er gebouwd wordt, sluit vaak niet aan op de behoefte van mensen. Hierdoor komen Brabanders in de knel op een niet functionerende woningmarkt. Ze vinden geen woonruimte en de ruimte die ze vinden is niet passend of betaalbaar. De inwoners van Brabant zijn veel diverser dan pakweg tien jaar geleden als we kijken naar cultuur en samenstelling van huishoudens. Zo zijn er steeds meer 1- en 2-persoonshuishoudens. Ook is er een schreeuwend tekort aan betaalbare koop- en huurwoningen. Toch worden er veelal traditionele eengezinswoningen gebouwd. En maar liefst 50% van de nieuwbouwwoningen in Nederland kost inmiddels een half miljoen euro of meer. Dat vindt D66 Brabant geen verstandig beleid.

Als het aan D66 Brabant ligt, gaat de provincie veel steviger sturen op de woningen die nodig zijn, in plaats van te laten bouwen waar de markt het meest profijt van heeft. Naast bouwen wil D66 Brabant het accent leggen op wonen. Bijvoorbeeld door ook te verbouwen. Leegstaande kantoren of winkels zijn te transformeren tot woningen of huisvesting van studenten. De provincie heeft een taak op het gebied van goed wonen en krijgt daar vanuit het Rijk ook de instrumenten voor. Daarom is het noodzakelijk dat de provincie, samen met gemeenten, precies in kaart brengt waar behoefte aan is. Alleen zo kunnen we werken aan een passende woning voor iedereen. Zo is het bijvoorbeeld duidelijk dat er flinke inzet nodig is op de bouw van sociale huurwoningen en betaalbare huur- en koopwoningen in de vrije sector. Een groot aantal inwoners, zoals studenten, starters, statushouders en uitstromers zit namelijk in de knel. De provincie moet de Brabantse gemeenten ondersteunen zodat die de woningvoorraad op peil kunnen brengen en de bouwproductie op peil kunnen houden.

Bijvoorbeeld door het inzetten van (financiële) middelen, capaciteit, instrumenten, kennis en productinnovaties.

Bij de roep om betaalbare woningen wordt als oplossing vaak gewezen naar bouwen “in het groen”. D66 Brabant wil dat er écht gebouwd wordt naar behoefte. Dat kunnen starters- of seniorenwoningen aan de rand van het dorp zijn. Maar het is vaak logischer om te bouwen in steden en dorpen, bij bestaande voorzieningen en OV-lijnen. D66 Brabant legt daarom het accent op inbreiden, een logischere keuze dan bouwen “in het groen”. D66 Brabant onderschrijft het belang van de ‘schaalsprong’ die de Brainportregio moet maken en ook de ontwikkeling van de andere grote steden in Brabant. Met de groei van deze economische motor moeten ook woningen, voorzieningen en mobiliteit meegroeien. We willen daar verder in investeren, in samenwerking met het Rijk, gemeenten en bedrijfsleven.

Ondertussen moeten we ook snel stappen zetten. D66 Brabant zet daarom in op bouwen in twee snelheden. We moeten duurzaam fijne, permanente wijken bouwen, maar ook inzetten op snelle woningbouw door middel van flexwoningen of het ombouwen van leegstaande kantoren en woningen. Alleen zo kunnen we de hoogste nood verlichten voor mensen die met spoed huisvesting nodig hebben. Dit kan ook helpen bij het vraagstuk van de huisvesting van arbeidsmigranten. Daar moet een plan voor komen dat snel tot concreet meer huisvesting leidt. Arbeidsmigranten wonen nu nog veel te vaak in mensonterende omstandigheden die daarom leiden tot overlast. Permanente bewoning van recreatieparken is geen structurele oplossing van de woningnood.

Ruimtelijke ordening

Een goede ruimtelijke ordening is volgens D66 Brabant actueler dan ooit en essentieel om de verschillende veranderingen de komende tijd letterlijk een plek te kunnen geven. D66 Brabant ziet dat gezondheid en milieu daarbij nog te vaak het onderspit delven en dat tegelijkertijd veel plannen vastlopen in alle verschillende belangen in onze drukbevolkte provincie. De energietransitie, klimaatadaptatie en het woningtekort vragen allemaal om onze schaarse ruimte.

Dat vraagt om snelle en voor iedereen duidelijke processen, maar vooral ook om heldere keuzes. D66 Brabant wil dat in

de Omgevingsvisie van Brabant duidelijke keuzes gemaakt worden voor de inrichting van onze mooie provincie. D66 Brabant wil deze provinciale Omgevingsvisie elke vier jaar opnieuw tegen het licht houden. Het streven van D66 Brabant is om in heel Brabant onze mooie landschappen te behouden of te verbeteren en een daarbij gezonde leefomgeving voor inwoners te realiseren. De inwoners en ondernemers in Brabant hebben baat bij duidelijkheid; zij investeren immers meerjarig. Alleen zo blijft Brabant een provincie waar het voor iedereen goed toeven is.

Energietransitie

D66 Brabant streeft naar een fossielvrije samenleving, liefst al in 2045, met 55% duurzame energie in 2030 als tussendoel. De oorlog in Oekraïne maakt pijnlijk duidelijk hoe afhankelijk we zijn geworden van geopolitiek instabiele regio's. De enorme (energie-) prijsstijgingen die hiervan het gevolg zijn stellen alle Brabantse huishoudens en bedrijven voor grote uitdagingen. Verduurzamen is niet alleen belangrijk voor het verbeteren van de CO2 voetafdruk van Brabant, het is ook urgent belangrijk geworden voor toekomstbestendig (betaalbaar) wonen en werken in onze provincie. D66 Brabant ziet de energietransitie als kerntaak van de provincie. De provincie moet de Brabantse gemeenten actief ondersteunen bij het uitvoeren van hun warmtetransitie plannen en gebiedsgericht de uitwerking van de Regionale Energie Strategieën (RES) voor grootschalige opwek inclusief lokaal eigendom coördineren. Daarnaast wil D66 Brabant dat de provincie de regie voert op het ontwikkelen van de nodige infrastructuur voor elektriciteit, warmte en duurzame gassen.

Tevens wil D66 Brabant, als onderwijspartij, dat de provincie zich actief inzet voor een stevige arbeidsmarktontwikkeling omdat voor alle disciplines binnen de energietransitie sprake is van toenemende personele krapte.

Warmtetransitie gebouwde omgeving

Voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving is nieuwe wetgeving in de maak. Deze wetgeving is bedoeld om gemeenten de mogelijkheden te bieden de warmtetransitie wijkgericht aan te pakken. De warmtetransitie gaat in 2023 in de versnelling met de uitvoering van het Nationaal Isolatieplan. Dit beoogt voor eind 2026 alle woningen met een slecht energielabel naar beter te isoleren. D66 Brabant wil dat de provincie, via de regio's de gemeenten maximaal ondersteunt met de uitvoering van het Nationaal Isolatieplan met aandacht voor het bestrijden van energiearmoede en natuurinclusief isoleren.

We moeten van het gas af. De warmtetransitie per gemeente moet daar duidelijkheid over geven. Veel gemeentes zijn echter klein. D66 Brabant wil dat de provincie de regie neemt om de vraag met het aanbod te verbinden. Ook hier moet samen met alle partijen hard gewerkt worden om nu actie te ondernemen en te zorgen voor een breed draagvlak. Als het aan D66 Brabant ligt gaat de industrie (datacenters, fabrieken, e.d.) warmte leveren aan woonwijken en worden er warmterotondes aangelegd.

Daar waar gemeenten kiezen voor een warmtenet zal door plannen van het Rijk het netwerk (mede) in overheidseigendom komen. D66 Brabant wil dat de provincie actief in overleg gaat met gemeenten, Enexis/Enpuls Warmte Infra, de BOM/EFB en andere betrokken partijen zoals de waterschappen en corporaties om te komen tot een Brabantse aanpak. Brede toegang tot betaalbare warmte voor inwoners en bedrijven zal een van de grootste uitdagingen van de komende decennia worden. Zeker nu de energieprijzen fors stijgen, maar ook de aangekondigde sluiting van grote warmtebronnen zoals de Amercentrale de leveringszekerheid voor 57.000 Brabantse huishoudens raakt.

D66 Brabant vindt dat infrastructurele voorzieningen zoals warmtenetten of gas-waterstof- en elektriciteitsnetten in handen moeten zijn van de overheid, net zoals we maar één hoogspanningsnet en één snelweg hebben. Op deze netten worden via de markt vraag en aanbod aangesloten. In het klein gaan we hiermee al aan de slag, bijvoorbeeld op bedrijventerreinen waar veel warmte wordt geproduceerd waarmee woningen of andere gebouwen verwarmd kunnen worden. Zo creëren we op een kosteneffectieve manier slimme netwerken waar volop innovatie kan plaatsvinden. Wél houden we de regie en zorgen we ervoor dat energie betaalbaar blijft door afspraken te maken over hoe we extremen zoals een energiecrisis opvangen en energiearmoede voorkomen. D66 Brabant wil betaalbare en duurzame warmte voor iedereen mogelijk maken. Ook dat is Brede Welvaart.

Opslag van energie

D66 wil de mogelijkheden van lokale opslag, zoals buurtbatterijen, maar ook de goede voorbeelden waarbij bewoners een collectief belang in windmolens of zonneweides hebben verder uitrollen. Grootschalige opslag is nodig voor elektriciteit, maar ook voor warmte. Elektriciteit kan worden opgeslagen

in de vorm van waterstof(verbindingen) of ijzerpoeder. Warmte kan worden opgeslagen in warmtebatterijen, zoals zoutbatterij of basaltbatterij. Deze technieken worden vaak in Brabant bedacht en geproduceerd. Dit past bij de ambitie van D66 om Brabant koploper te laten zijn in slimmigheid.

Gebiedsgerichte uitvoering RES-plannen

Eind 2021 hebben alle Brabantse gemeenten via vier Regionale Energie Strategieën hun plannen voor duurzame opwek (zon- en windenergie) bij het Rijk ingediend. Deze plannen worden de komende periode vernieuwd. De extra duurzame opwekking die er moet komen, wordt wat D66 Brabant betreft zoveel mogelijk per gebied uitgewerkt, met slimme aansluiting op de lokale vraag en met maximale benutting van daken en taluds van snelwegen. Daarnaast wil D66 Brabant

binnen de afspraken van de zonneladder de ruimte bieden aan grote zonne-energievelden en stimuleren we de ontwikkeling van grote windmolenparken waar mogelijk. Wij willen dat omwonenden zoveel mogelijk delen in de lusten en niet alleen de lasten dragen waarbij wij lokale partijen zoals energie coöperaties ondersteunen bij het uitwerken van de 50% lokaal eigendom ambitie uit het Klimaatakkoord.

Voldoende capaciteit op het elektriciteitsnet

Eind 2022 is het Landelijke Actieprogramma Netcongestie bekend gemaakt. Dit actieprogramma moet ervoor zorgen dat zowel nieuwe duurzame energieopwekking als nieuwe grootverbruikers weer op ons elektriciteitsnetwerk kunnen worden aangesloten. Het programma kent drie hoofddoelen: het sneller uitbreiden van het net, een betere benutting van het net en slimme oplossingen. D66 Brabant ziet een grote rol

voor de provincie voor het helpen opvangen en oplossen van netcongestie. De provincie kan actief meewerken aan het versnellen van procedures en vergunningverlening voor de noodzakelijke netuitbreiding, samen met gemeenten, het Rijk en Enexis. Voor de andere hoofddoelen ziet D66 Brabant de provincie graag als makelaar voor publiek-private oplossingen met Brabantse bedrijven.

Arbeidsmarktontwikkeling

De energietransitie is een multidisciplinair vraagstuk. Alle partijen zijn op zoek naar (ervaren) personeel. Door de toenemende werkzaamheden is overal behoefte aan extra personeel en door de toenemende vergrijzing neemt veel ervaren personeel afscheid. D66 Brabant wil dat de provincie een actieve rol neemt bij het ontwikkelen

van de arbeidsmarkt voor de energietransitie in Brabant. Samen met het onderwijs, de netbeheerder Enexis en het toeleverend bedrijfsleven. De energietransitie is een grote kans voor het Brabantse, (sociaal)technische bedrijfsleven, goed opgeleid personeel is noodzakelijk om deze kansen voor Brabant te pakken.

Lange termijn visie

Voor de lange termijn van de energietransitie is ambitie nodig, daarom wil D66 Brabant een CO₂-reductie van 60% in 2030. Om deze doelstelling te halen zijn er verschillende duurzame energiebronnen nodig, alleen een kerncentrale in Brabant bouwen zal niet volstaan. Wel wil D66 Brabant ook dat

onze industrie een waterstofaansluiting krijgt. Er komt mogelijk een rechtstreekse waterstofverbinding vanuit de Rotterdamse haven naar het Ruhrgebied, hierop zou de Brabantse industrie aangesloten kunnen worden.

Een gezond Brabant

Een ander belangrijk punt van aandacht in onze leefomgeving is de gezondheid van de Brabanders. Lucht-, water- en bodemkwaliteit zijn verbeterd, maar het wordt steeds duidelijker hoe groot de invloed van vervuiling is op onze gezondheid en onze natuur. Daarom blijft het nodig de uitstoot van en blootstelling aan schadelijke stoffen te verminderen. De provincie en omgevingsdiensten hebben een belangrijke

rol als het gaat om vergunningverlening voor industrie en bedrijvigheid. Bij nieuwe vergunningen moet de provincie kritisch zijn en kiezen voor de gezondheid van haar inwoners. D66 Brabant wil dat bestaande vergunningen tegen het licht worden gehouden en aangescherpt naar de nieuwste maatstaven en stand van technologie.

Daarom wil D66 Brabant

- Dat de provincie, samen met gemeenten, de kwalitatieve vraag naar woningen continu goed in kaart blijft brengen zodat duidelijk is hoeveel en welke woonvormen nodig zijn.
- Dat de provincie er voor zorgt dat alle Brabantse gemeenten voldoende bijdragen aan de sociale woningvoorraad;
- Dat de provinciezorgt dat er gebouwd wordt wat nodig is door samen te werken, gemeenten en initiatiefnemers te ondersteunen en waar nodig ook aan te sturen.
- Dat de kansen binnen de bebouwde kom eerst worden benut (inbreiding), voordat bouw buiten de bebouwde kom aan de orde is (uitbreiding).
- Dat woonwijken met robuuste en toereikende voorzieningen, aangesloten worden op het openbaarvervoernetwerk en goed bereikbaar zijn per fiets en auto.
- Dat de provincie werkt aan een plan voor snel realiseerbare en kwalitatief goede huisvesting voor arbeidsmigranten, bijvoorbeeld door middel van flexwoningen.
- Een provincie en gemeenten die goed samenwerken op het gebied van ruimtelijke ordening. Hierdoor wordt echt integraal gebiedsgericht werken de norm.
- Dat de provincie de regie neemt in de energietransitie en de samenwerking tussen gemeentes bevordert.
- Toewerken naar een duurzame provincie met een totaal energieneutrale bebouwing in 2050 en een robuust energiesysteem.
- Dat de provincie zich volop inzet om een nieuwe stop op nieuwe aansluitingen op de energie-infrastructuur te voorkomen en de omslag naar duurzame energie van inwoners en bedrijven weer mogelijk te maken.
- Geen kerncentrale in Brabant. Er is geen goede locatie beschikbaar en kernenergie is geen toekomstbestendige oplossing. De provincie zet in op echt onuitputbare energiebronnen zoals zon en wind en opslag van energie met buurtbatterijen en waterstof.
- De verduurzaming van woningen en andere gebouwen versnellen door initiatieven van Brabanders te ondersteunen en het delen van kennis te stimuleren.
- Zorgen voor een visie op ruimtelijke ordening en milieuhandhaving waarbij bodem-, water- en luchtkwaliteit verbeteren en de gezondheid van Brabanders beschermd wordt.
- Dat de provincie zich samen met omgevingsdiensten, gemeenten en waterschappen inzet op steeds minder uitstoot van schadelijke stoffen door het gecoördineerd afgeven van vergunningen, het gezamenlijk organiseren van toezicht en handhaving én op strengere regelgeving.
- Dat de provincie alle afgegeven vergunningen tegen het licht houdt en aanscherpt met de huidige stand van de techniek als richtsnoer.
- Schone lucht: luchtkwaliteit permanent verbeteren om gezondheidswinst te behalen.

Nieuwe balans in natuur, water, landschap en landbouw

Brabant heeft een grote opgave om het buitengebied in balans te brengen en om ruimte te geven aan water, natuur, landbouw, landschap en energieopwekking. De maatschappelijke transitie vraagt om het maken van heldere keuzes, niet alles kan en niet alles kan overal. De ligging van de provincie maakt dat Brabant een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor logistieke bedrijvigheid heeft. Dat dient zorgvuldig ingepast te worden in het van oudsher landelijke karakter van Brabant. In onze provincie botsen daardoor de belangen van verschillende economische en maatschappelijke sectoren volop. Dat vraagt om een politiek die keuzes maakt.

D66 Brabant is trots op de Brabantse landbouw die volop in transitie is om daarmee tegemoet te komen aan de eisen voor een gezonde toekomst voor onze kinderen en kleinkinderen. D66 Brabant heeft vertrouwen in de vindingrijkheid van de Brabanders om dit te realiseren. Een buitengebied waarin iedereen gezond kan wonen en werken, waarin het fijn is om te recreëren en waarin veel ruimte is voor de natuur. Herstel van de water- en bodemsystemen is cruciaal voor herstel van biodiversiteit en daarmee ook voor onze voedselproductie. D66 Brabant wil dan ook dat de provincie leiderschap toont en actief programma's ontwikkelt om hierin te investeren.

Met het Van Gogh National Park werken we samen aan het landschap van de toekomst met schitterende natuur, een gezonde en groene leefomgeving in het hart van Brabantse dorpen en steden. De creatie van deze samenwerking heeft verwachtingen gewekt. We blijven daarom investeren in een vitale economie met perspectief voor de landbouw en aandacht voor cultuur, erfgoed en duurzaam toerisme.

Robuuste natuur

D66 Brabant wil naar een meer robuuste natuur. Het Brabantse natuurnetwerk moet krachtig zijn om te voorkomen dat, als gevolg van de klimaatverandering, Brabant verandert in een verschaald en kaal landschap zonder de soortenrijkdom en de natuurlijke habitats die we van oudsher rijk zijn. Hiervoor zijn ruimte en investeringen nodig. D66 Brabant is tegen bezuinigingen op de natuurbegroting. Al jaren is onderbesteding van de natuurbegroting een feit. D66 Brabant pleit ervoor om een gerichte aanpak te ontwikkelen voor de versterking en uitbreiding van het natuurnetwerk. Meer natuur kan bijvoorbeeld worden gerealiseerd

met pachtconstructies en het provinciale omgevingsplan waarbij de provincie meer ruimte maakt voor natuur. D66 wil ook het instrument van provinciale inpassing hierbij inzetten. D66 onderstreept het belang van bossen in de strijd tegen klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit. In Brabant wordt de Europese bossenstrategie krachtig verder uitgerold met maatregelen voor de bescherming en het herstel van bossen, het verbeteren van duurzaam bosbeheer en de controle daarop. Dat doen we samen met de boomkwekerijen en de (kennis)partners die we in Brabant zo rijk zijn.

Buitengebied in transitie

De Brabantse landbouw is in transitie, hiervoor worden op dit moment al concrete stappen gezet. Dat verdient een 'visie voor 2030 en verder' waarmee er duidelijkheid komt voor iedereen. D66 Brabant wil dat in deze visie ook aandacht is voor de sociale aspecten; een buitengebied met grondgebonden (kringloop-)landbouw zal ook gevolgen hebben voor de samenleving. D66 Brabant bepleit daarom een multidisciplinaire aanpak bij de totstandkoming van deze visie waarbij alle partijen en bewoners worden betrokken. Dit wordt een continu en zorgvuldig proces.

Sinds 2015 wordt in Brabant hard gewerkt aan de transitie in de landbouw. D66 Brabant streeft naar kringlooplandbouw. Bovenmatige stikstofuitstoot belemmert de natuur. Om te zorgen dat aarde en milieu weer in balans komen, moet er volgens D66 ingegrepen worden in de uitstoot van verschillende schadelijke stoffen als methaan en stikstof. Alleen op die manier kunnen we zorgen dat boeren (duurzaam) kunnen boeren, mensen kunnen wonen en bedrijven kunnen ondernemen.. D66 heeft met name zorgen over de stilstand in de bouw. Daarnaast heeft heel Brabant te maken met overmatige fijnstofneerslag en geuroverlast. De heldere doelstellingen van destijds blijven voor D66 Brabant de inzet. Brabantse stallen moeten in 2024 voldoen aan vigerende uitstooteisen. Dat er juridische onduidelijkheid is over de stalinnovaties bewijst voor D66 Brabant dat er andere maatregelen voor een brongerichte aanpak nodig zijn. Niet alles kan door technische innovaties worden opgelost. Goede en werkbare innovaties zijn sowieso nodig. Maar het is geen haarlemmerwonderolie. D66 Brabant pleit daarom voor realisme.

D66 Brabant wil zich minder afhankelijk maken van het tempo waarin het landelijke beleid wordt uitgerold. Dat is al sinds 2015 onze missie en hierin zijn ook grote resultaten behaald. Wij betreuren het dat

hierdoor onduidelijkheid ontstaat voor de landbouw. We voelen daarom ook mee met de ondernemers die hiermee belast worden en met ons op zoek zijn naar houvast. D66 Brabant kiest voor de ambitieuze vlucht naar voren, omdat we niet langer kunnen wachten om samen Brabant weer in balans te brengen en perspectief te bieden voor Brabantse boeren, burgers en buitenlui. Daarom gaan we ook in Nederland én Europa vooroplopen met de landbouwtransitie. Brabant kan de proeftuin worden voor de rest van Nederland en Europa, maar dient dan wel de ruimte te krijgen van de nationale en Europese overheid om te versnellen én te experimenteren.

De Brabantse landbouwtransitiedoelstellingen zijn een resultaat van de toenmalige 'Mestdialogen'. Deze dialogen zijn een voorbeeld hoe gemeenten, waterschappen, provincie, Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV), VNO-NCW, ZLTO en andere belangenorganisaties samen tot een plan kunnen komen.

Samen hebben wij koers gezet in de transitie van de landbouw. Burgers, boeren, bankiers, artsen, ambtenaren en anderen kwamen samen om te werken aan een duurzame landbouw met een duurzaam verdienmodel. D66 Brabant beseft dat er sindsdien veel is gebeurd. Er is vertrouwen verloren gegaan door een verharde politieke discussie. Parallel aan de landelijke onrust is in Brabant relatief de rust in het debat teruggekomen. De lokale overheden hebben hierin een cruciale rol gespeeld. Lokale wethouders zijn aan de slag gegaan met dialogen aan de keukentafel. Samen met de (financiële) steun van de provincie zijn er resultaten geboekt. Die gebiedsgerichte aanpak is typerend voor Brabant en die wil D66 Brabant koesteren én voortzetten.

Stikstofdoelen en een gezonde bodem en leefomgeving

D66 Brabant wil voorkomen dat de provinciale verkiezingen in 2023 een wedstrijdje 'streng stikstofbeleid formuleren' worden. Het dossier verdient rust, duidelijkheid en perspectief, maar dat geldt onverkort voor alle Brabanders: boeren en bouwers, ondernemers en hun partners, bewoners van het buitengebied, natuurbeheerders, behartigers van milieu- en natuurbelangen tot aan de Brabantse consumenten die zich voeden met gezonde producten die van grond naar mond gaan.

Daarom is de inzet voor D66 Brabant gericht op snelle en gerichte uitvoering van ambitieus Nederlands en Europees beleid en versterking- en doorontwikkeling van het bestaande instrumentarium in Brabant. De landbouwtransitie gaat over meer dan alleen stikstof; verbetering van de bodem, van de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater, van een gezonde en rijkere bodem en van de leefomgeving vraagt om een nieuwe integrale balans. Zo hebben allerlei emissies in de intensieve landbouw, de milieubelasting, zoönosen en zelfs geurhinder te lang een zware wissel getrokken op de leefomgeving en zelfs de fysieke en mentale gezondheid van mensen. Het overheidsbeleid was te lang gericht op pappen en nathouden, waardoor we met zijn allen, boeren én burgers, vast zijn gelopen in een onhoudbaar systeem.

Duurzaam beheer van de bodem vraagt om extra aandacht van de provincie en alle betrokken partijen. Brabant kent bijvoorbeeld relatief weinig (oud) grasland, terwijl dat een aantal voordelen heeft: zo is het organische stofgehalte hoger, de bodemstructuur in de bovenste laag beter en daardoor de waterinfiltratie. Waar dat grasland nog bestaat, wil D66 Brabant het daarom zoveel mogelijk behouden. De beheerder van het grasland mag voor ecologische diensten ook een vergoeding ontvangen.

De stikstofdoelen van de landelijke overheid zijn voor D66 Brabant de ondergrens, want Brabant heeft een grote en urgente opgave ten aanzien van de intensieve veeteelt. Ook vanwege de gezondheid van alle Brabanders. Zo is de kans op nieuwe zoönosen in Brabant groter dan op andere plaatsen in Nederland en is de situatie onvergelijkbaar met die in bijvoorbeeld Zeeland of Drenthe. Dit rechtvaardigt dat we met Brabants beleid de uitvoering van landelijk beleid moeten versnellen en aanjagen. Het buitengebied moet snel gezonder en de natuur moet worden hersteld.

Binnen Brabant zijn er grote verschillen in stikstofuitstoot. Zowel wat betreft de bron, de overlast als de impact van maatregelen. De Brabantse gebiedsgerichte aanpak is daarom een goed voorbeeld voor de landelijke aanpak natuurherstel. D66 Brabant wil met deze aanpak verder, waarbij er lokaal gekeken wordt welke aanpak nodig is. Dit leidt tot duidelijkheid op het erf. De boeren, hun burens en alle partijen in de landbouwketen hebben daar baat bij. Bovendien vermindert deze aanpak de kans dat er uiteindelijk veranderingen afgedwongen moeten worden.

Daarbij zijn omschakelen naar een andere productiemethode, omschakelen naar een andere bedrijfsvoering ook gericht op energietransitie en niet-voedseltoepassingen om duurzame en herbruikbare materialen te maken, verplaatsen, reduceren of stoppen voor D66 Brabant de opties. D66 Brabant wil dat verplicht stoppen ten behoeve van natuurherstel een optie blijft die de overheid kan inzetten indien nodig. Regelingen hiervoor en afspraken hierover moeten op korte termijn gemaakt worden. Door nu aan de slag te gaan, vermindert de druk van later. Dit komt ten goede van toekomstige projecten, jonge ondernemers en bedrijfsopvolgers. Nu samen doorpakken met oog én hart voor alle betrokkenen om samen deze grote landbouwtransitie te realiseren.

Overal groen: van brabantse landgoederen tot in de steden

D66 Brabant wil een beter verdienmodel voor particuliere eigenaren, natuurterreinbeheerders en landschapsorganisaties met oog voor de waarde die zij creëren door ecologische diensten en ecosysteemdiensten te verrichten. Allen zijn, samen met de vele vrijwilligers die zich inzetten, voor het beheer en de instandhouding van natuur en landschap onmisbaar. Brabant kent diverse particuliere landgoederen. D66 Brabant ziet in hen een belangrijke schakel om meer én robuustere natuur en een grotere biodiversiteit te ontwikkelen. Ze kunnen bijdragen aan meer

aaneengesloten en onderling verbonden natuurgebieden, natuurvriendelijke oevers of binnenstedelijke natuur. D66 Brabant wil investeren in groen en doorbouwen aan het Brabantse natuurnetwerk en zou graag, met bovenstaande aanpak in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak, kansen grijpen om meer natuur te realiseren. Zo realiseren we het Natura 2000 netwerk, dragen we bij aan het Natuur-netwerk Nederland en herstel van de biodiversiteit, gaan hitte-eilanden in de steden tegen en dragen door de beleving van een groen-blauwe leefomgeving bij aan de gezondheid en het welzijn van mensen.

Waterbeleid is essentieel

Het rapport *'Zonder water geen later'* laat zien hoe urgent het Brabantse droogteprobleem is. Er moet meer water worden vastgehouden en minder water worden gebruikt. D66 Brabant wil de komende jaren stevig aan de slag met de aanbevelingen uit dit rapport. De provincie dient hierin zijn rol als gebiedsregisseur te pakken.

Met deze ambitie wordt opnieuw iets gevraagd van de Brabantse boeren; ook daarom is de Brabantse gebiedsgerichte aanpak, met waarborgen om vertraging te voorkomen, zo belangrijk. D66 Brabant wil dat er in Brabant meer ruimte komt voor teelt die bijdraagt aan een gezond watersysteem en een gezonde bodem. Niet alle grond in Brabant leent zich voor voedselproductie. Deze grond wil D66, in samenspraak met eigenaren, liever inzetten voor de productie van gewassen die als bouw materiaal worden gebruikt. Dit dient de ambitie om meer te bouwen, zonder mondiaal transport van materialen. Het schept ook een nieuw verdienmodel voor boeren. Bovendien wordt CO₂ en stikstof in veel van deze gewassen vastgelegd. D66 Brabant wil het gebruik van

grond- en oppervlaktewater fors verminderen te beginnen in *Natura 2000*-gebieden en de overgangsgebieden, het gebruik van bestrijdingsmiddelen en andere schadelijke stoffen reduceren en hiervoor ook monitoring en rapportages ontwikkelen.

D66 Brabant is een voorstander van het verhogen van het grondwaterpeil in de zandgronden. Hiermee wordt op de hoge zandgronden verdroging bestreden. In de Brabantse gebiedsgerichte aanpak dient hiervoor aandacht te zijn.

D66 Brabant pleit daarnaast voor een herijking van het Brabantse beeld voor waterberging waarbij een toets plaats moet vinden of voldaan kan worden aan de gevolgen van klimaatverandering, zoals de stortregens en hagelbuien die onze provincie steeds vaker mee zal maken.

Ongestoord genieten van de natuur en van het buitengebied

De natuur en het rustige buitengebied zijn van iedereen. De natuur geeft ons de mogelijkheid om te ontspannen, te sporten en te genieten. Natuur geeft rust in een dynamische wereld. Daarom wil D66 Brabant een intensivering van de Brabant-brede aanpak tegen zwerf- en drugsafval, stroperij en vormen van overlast zoals wildcrossen. Dat pakken we samen op met gemeenten, onderwijs en kennis(instituten?), waterschappen, natuurterreinbeheerders, landschapsorganisaties en particuliere eigenaren, politie, justitie en handhavers in het buitengebied. Daarnaast wil D66 Brabant dat er centrale punten komen waar drugsafval anoniem gestort kan worden, om te voorkomen dat zulk afval in de natuur terecht komt. Zo houden we de natuur en het buitengebied in stand en blijft het voor iedereen genieten.

Daarom wil D66 Brabant

- Dat er een 'Brabantse visie 2030 en verder' met alle Brabantse betrokken partijen wordt opgesteld om de Brabantse kringlooplandbouw vorm te geven.
- Dat agrariërs gestimuleerd worden andere, niet traditioneel op de voedselindustrie gerichte businessmodellen, in de praktijk mogelijk te maken.
- Dat de provincie de gebiedsgerichte aanpak intensiveert op basis van 'niet alles kan en niet alles kan overal'. Met aandacht voor het vergroten van de biodiversiteit, goed waterbeheer, een gezonde bodem en kansen bieden aan nieuwe teelten die bijdragen aan kringlooplandbouw.
- Dat Brabant verder gaat bouwen aan meer groen in de steden en aan een robuust natuurnetwerk met voldoende ruimte voor bedreigde soorten, habitats en herstel van de biodiversiteit.
- Natuurontwikkeling bevorderen door ondersteuning van duurzame verdienmodellen voor particuliere landgoedeigenaren, natuurterreinbeheerders en landschapsorganisaties die ecologische- en ecosysteemdiensten verrichten.
- Dat er meer water wordt vastgehouden en minder water wordt verbruikt. Doelstellingen uit het rapport "*Zonder Water geen Later*" zijn daarbij leidend.
- Dat het toezicht op de waterwinning wordt vergroot. Er komen concrete bindende afspraken met grootverbruikers op welke wijze dit verantwoord kan. De provincie ontwikkelt ook een beloningsmodel voor koplopers die besparen op dit gebied.
- Een versnelling om de doelen uit de Kaderrichtlijn Water te halen, in nauwe samenwerking met agrarische ondernemers, de industrie, waterschappen, gemeenten en milieu- en natuurorganisaties, natuurterreinbeheerders en particuliere eigenaren.
- Een intensivering van de Brabant-brede aanpak tegen zwerf- en drugsafval, stroperij en vormen van overlast zoals wildcrossen. Dat pakken we samen op met gemeenten, waterschappen, natuurterreinbeheerders, landschapsorganisaties en particuliere eigenaren, politie, justitie en handhavers in het buitengebied.

Brabant in beweging en bereikbaar

Vervoer is belangrijk om naar je werk, opleiding, vrienden of familie te gaan. Ook als we vaker thuiswerken, zal Brabant vastlopen als de provincie en andere overheden nu niets doen. We moeten anders en slimmer naar alle vormen van vervoer kijken, zoals auto, fiets, OV en deelmobiliteit. Zo kunnen we in de toekomst op een schone en verkeersveilige manier onze bestemmingen bereiken.

Samenwerking met werkgevers

Bij investeringen in mobiliteit staan bereikbaarheid en duurzaamheid bij D66 Brabant voorop. De provincie speelt op het gebied van mobiliteit een belangrijke rol. We zien dankzij een enorme digitale vooruitgang en de (blijvende) gedragsveranderingen als gevolg van de COVID-19 pandemie dat het voor sommige beroepsgroepen makkelijker is geworden om gedeeltelijk vanuit thuis te

werken. Hierdoor kan de druk op het wegennet en het openbaar vervoer fors verminderd worden. Daarnaast kunnen flexibelere werktijden ook zorgen voor betere spreiding gedurende de dag. We vragen Brabantse werkgevers dan ook om hun werknemers te stimuleren een gedeelte van de week thuis te werken.

Openbaar vervoer en fiets

Bereikbaarheid van het buitengebied met OV is een grote opgave. Marktpartijen haken af en het buitengebied verliest aansluiting. De gevolgen hiervan zijn zichtbaar in het verdwijnen van voorzieningen. Voor verschillende groepen mensen is het daardoor geen optie meer om in het buitengebied te wonen. De provincie kan volgens D66 Brabant juist hier het verschil maken. Door openbaar vervoer en deelmobiliteit te verbinden, kunnen we snellere buslijnen realiseren in het buitengebied. Deze snellere buslijnen en treinverbindingen kunnen we makkelijker bereikbaar houden met bijvoorbeeld (deel)fietsen. Voor groepen mensen waar dit niet voor voldoet, werken we samen met de gemeente voor oplossingen op maat. Denk hier bijvoorbeeld aan mensen met een fysieke beperking of ouderen.

D66 Brabant wil de huidige OV-visie verder uitwerken. Daarbij worden mogelijkheden onderzocht voor verbetering van de railinfrastructuur, waaronder die in noordoostelijk Brabant. In de huidige visie is een goede keuze gemaakt om te werken met 'OV-hubs'. Dat wil zeggen dat buiten de steden goed bereikbare centra ontstaan van waaruit overstappen naar het OV mogelijk moet zijn. Vanuit de OV-hub kan worden aangesloten naar de steden die in verbinding staan met andere centra. In en tussen de Brabantse

steden werken we aan goede en snelle OV-verbindingen, bijvoorbeeld door uitbreiden van het Hoogwaardig openbaar vervoer (HOV)-netwerk en extra stations voor trein of lightrail. Daarbij blijft D66 Brabant inzetten op duurzaamheid. Dat doen we allereerst bij aanbestedingen van het openbaar vervoer. We stimuleren grote innovaties die worden verwacht met schoner en zelfrijdend vervoer. Wij bieden reizigers meer vormen van deelmobiliteit, bijvoorbeeld via de fiets, elektrische scooters of (deel)auto's. Deelmobiliteit kan bijvoorbeeld aangeboden worden rondom OV-hubs. Daarbij moeten we samenwerken met de gemeenten om te zorgen dat bijvoorbeeld stallingen en laadinfrastructuur goed geregeld zijn. Dit vraagt om grote investeringen, waarbij D66 Brabant van mening is dat die noodzakelijk zijn voor een schone lucht en een gezonde leefomgeving voor alle Brabanders.

De fiets blijft een belangrijk vervoersmiddel in de weg naar duurzame mobiliteit, bijvoorbeeld voor de afstand tussen OV-hub en bestemming en kort woon-werk verkeer. Daarnaast gelooft D66 Brabant ook dat de opkomst van de e-bike de mogelijkheid biedt om ook de wat langere afstanden per fiets te overbruggen. Het faciliteren en stimuleren van het fietsgebruik vraagt om een opwaardering van de huidige fiets-infrastructuur. Naast de

aanleg van snelfietspaden verdient, met het oog op de veiligheid, de aanpassing van oude fietspaden aandacht. In stedelijke gebieden is het gewenst auto- en fietsverkeer zoveel mogelijk te scheiden. Met deze plannen wil D66 Brabant vooruitstrevend zijn in het uitvoeren van het Brabants Toekomstbeeld Fiets. Hiervoor wil zij samen met de Brabantse regio's lobbyen bij het rijk.

Om de strijd met de auto echt te winnen moeten treinen en bussen zonder fossiele brandstof vaker moeten rijden, ook in de nacht, frequent, op tijd en betrouwbaar. Daarnaast willen we door invoering van een nachtnet experimenteren met streekvervoer en treinen rond sluitingstijd van horeca in de grote steden. Dit verbetert de leefbaarheid van de buitengebieden voor onder andere jongeren en jongvolwassenen en is goed voor de horeca.

We denken en handelen internationaal. Een goede aansluiting op het spoornetwerk van Duitsland en België is voor D66 cruciaal, waarbij ons uitgangspunt is dat reizigers niets mogen merken van de landsgrenzen. De komende periode richten we ons daarom op verdere verbetering van de (inter)nationale spoorverbindingen van Brabant, denk hierbij aan het realiseren van een treinverbinding tussen Eindhoven en Antwerpen/Brussel, Breda en Utrecht, het doortrekken van de snelle verbinding Rotterdam-Breda-Antwerpen met een snelle verbinding naar Eindhoven en een goede verbinding van Eindhoven met Nijmegen (verdubbeling spoorbrug) en Duitsland. D66 Brabant is blij met de treinverbinding naar Düsseldorf via Eindhoven die vanaf 2026 operationeel is.

Echter, D66 Brabant wil het internationaal denken en handelen verder verbeteren. Daarvoor is een goede aansluiting op het spoornetwerk van Duitsland en België is voor D66 cruciaal. De komende periode richten we ons daarom op verdere verbetering van

de (internationale) spoorverbindingen van Brabant, denk hierbij aan het realiseren van een treinverbinding tussen Eindhoven en Antwerpen/Brussel, Breda en Utrecht, het doortrekken van de snelle verbinding Rotterdam-Breda-Antwerpen met een snelle verbinding naar Eindhoven en een goede en snellere verbinding van Eindhoven naar Nijmegen (waarbij allereerst te denken valt aan een verdubbeling van de spoorbrug).

De komende jaren gaat, vanwege werkzaamheden aan het Duitse spoornetwerk, het aantal 'giftreinen' (treinen met gevaarlijke stoffen) door Brabant fors toenemen. Het (internationaal) vervoer van gevaarlijke stoffen dient plaats te vinden over tracés die daarvoor zijn bestemd, meer in het bijzonder de Betuwelijn, de grote rivieren en kanalen. D66 Brabant maakt zich grote zorgen over de risico's voor omwonenden op het gebied van gezondheid, overlast en veiligheid. De provincie zet zich in richting Rijksoverheid, netbeheerder en spoorvervoerders voor alternatieve routes van de giftreinen die een onaanvaardbaar risico vormen voor de inwoners van Brabant en de woonomgeving. D66 wil een alternatieve oplossing (dedicated spoortraject of zone) in West-Brabant voor het vervoer van gevaarlijke stoffen en of uitbreiding van buisleidingstraten. De plannen in het programma Hoog Frequent Spoor op het gebied van goederenvervoer dienen hierop te worden aangepast. Toezicht en handhaving dient te worden versterkt.

Wegverkeer

D66 Brabant wil de infrastructurele problemen in Brabant die onderandererondom Eindhoven, Breda, Tilburg, Den Bosch, Helmond en Oss spelen aanpakken. We kiezen daarbij voor de balans tussen de economische argumenten en de impact op natuur en gezondheid. D66 Brabant is voorstander van de invoering van een limiet van 80 km/uur op de N279 Den Bosch – Veghel, de West-Middenvariant van de N69, is tegen de Wilhelminavariant (Oost-Westverbinding) bij de Ruit om Eindhoven en is voorstander van een hernieuwde integrale oplossing voor de N279 Veghel-Asten. D66 Brabant geeft de voorkeur aan slimme investeringen in en verbeteringen van bestaande snelwegen, denk hierbij aan de A67 en A58. Deze investeringen zijn ook cruciaal vanwege de sterke groei van de innovatieve maakindustrie in Brabant en de

mobiliteit van personen in een aantrekkelijke regio die bereikbaar wil blijven.

Daar waar we investeren in uitbreiding en verbetering van het wegennet wil D66 Brabant dat de provincie inzet op het versneld uitvoeren van Beter Benutten, projecten zoals InnovA58, smart mobility-projecten en andere projecten ter bevordering van de coöperatieve mobiliteit. Denk bijvoorbeeld aan het Smartwayz.NL-programma. Tevens wil D66 Brabant veel meer aandacht voor de veiligheid van provinciale wegen. Er vallen nog altijd teveel (dodelijke) slachtoffers in het verkeer. D66 vindt dat de veiligheid niet gediend wordt door het kappen van bomen langs provinciale wegen.

Luchtverkeer

Het Luchthaven Eindhoven Overleg heeft samen met alle betrokkenen een werkbaar kader opgeleverd voor de toekomstige ontwikkeling van Eindhoven Airport. Die afspraken blijven voor D66 Brabant leidend. Het terugdringen van geluidsoverlast door een stillere vloot, maar zeker ook het kritisch kijken naar het vliegen in de randen van de dag zijn nodig voor het terugdringen van de overlast die Eindhoven Airport veroorzaakt in de regio. Daarnaast kan de provincie een stimulator zijn van innovaties die bijdragen aan een meer duurzame luchtvaart. De ingezette koers wordt wat D66 Brabant betreft gehandhaafd. We vragen de luchtvaart te verschonen, alvorens ze te belonen. Uitbreiding van Eindhoven Airport is, totdat er een duurzame luchtvaart is gerealiseerd, geen optie.

Om het extra autogebruik van en naar Eindhoven Airport terug te dringen, wil D66 Brabant speciale aandacht voor de OV-verbindingen van en naar Eindhoven Airport. Vanuit de rest van Brabant is het op dit moment onmogelijk Eindhoven Airport in de vroege ochtend en de late avond met het OV te bereiken. Als gevolg daarvan lijdt dit tot extra autogebruik door reizigers en vooral ook door medewerkers.

Daarom wil D66 Brabant

- Brabantse werkgevers stimuleren om te kijken welk werk zich leent voor thuiswerken en flexibele werktijden. Zo profiteren we gezamenlijk van minder reiskosten, minder drukke ritten en minder files. Voor de beroepsgroepen waar reizen in de spits wel nodig blijft, beperken we hiermee de drukte.
- Dat treinen en bussen frequent, op tijd en betrouwbaar gaan rijden, ook in de nacht waarbij we experimenteren met een nachtnet.
- Dat in 2025 geen enkele Brabantse bus op fossiele brandstof rijdt.
- Onderzoek naar de mogelijkheden van een railverbinding in de witte vlek in noordoostelijk Brabant (tussen Den Bosch-Eindhoven-Venlo-Nijmegen).
- Een directe treinverbinding vanuit Eindhoven naar Düsseldorf, Antwerpen en Brussel.
- Een directe treinverbinding tussen Breda en Utrecht.
- Een snellere en frequentere verbinding tussen Eindhoven en Arnhem/Nijmegen.
- Minder treinen met gevaarlijke stoffen over Brabants spoor. We voeren een actieve lobby bij de Rijksoverheid om deze vermindering te bewerkstelligen.
- Het gebruik van de fiets stimuleren door in te zetten op meer snelfietspaden, autoluwe stadskernen en meer oog voor de fietser en voetganger bij planologische ontwikkelingen.
- Verbetering en uitbreiding waar nodig van de Brabantse snelwegen A67, A58, A59, A50 en A2 en een duurzame integrale oplossing bij de provinciale weg N279 trajectdeel Veghel-Asten.
- Een actieplan om het aantal (dodelijke) verkeersslachtoffers fors terug te dringen.

De Brabantse kunst van het samen leven

Cultuur en sport zijn overal. Bij de liefhebber die zingt in een koor, bij de leerling die via school voor het eerst kennismaakt met andere muziek, bij de feestganger die een festival bezoekt, op de voetbalclub of op het skateboard. Ze zijn er bij de makers van voorstellingen, de muzikant die uit zijn dak gaat, de autonome kunstenaar in haar atelier en de sporters die Olympisch presteren.

De heftige coronatijd heeft ons laten zien hoe belangrijk kunst, cultuur, vrije tijd en sport voor ons zijn. Het verrijkt ons leven en maakt van ons een beter en gezonder mens. Het zorgt voor ontspanning en afleiding: genieten. Het zorgt voor reflectie en kennis: nadenken. Het zorgt voor verhalen, oud en nieuw: luisteren.

Cultuur en sport zijn ook ontzettend belangrijk voor het Brabantse vestigingsklimaat. Buitenlandse kenniswerkers vestigen zich daardoor graag in Brabant. Het biedt ons de kans om jong talenten te kweken en nog belangrijker, om ze vast te houden. En dan bedoelen we niet alleen de top cultuurmakers en de topsporters, maar iedereen die ervan geniet en er mee in aanraking komt.

Het publiek heeft de weg nog niet volledig teruggevonden naar de theaters, musea en poppodia, nog niet alle sporters zijn terug naar de sportclubs. Daar is nog veel winst te behalen.

Het belangrijkste is dat iedereen zich welkom voelt in onze culturele en sportieve sector. Dat betekent dat iedereen makkelijk toegang moet hebben tot een culturele en/of sportieve instelling en er rekening gehouden wordt met de situatie van ieder individu. Ongeacht je geaardheid, gender, achtergrond, of eventuele beperkingen.

De keten op orde

D66 maakt zich hard voor het op orde brengen van de gehele noodzakelijke infrastructuur: de keten op orde. Dit leidt tot een gezond Brabants cultureel ecosysteem. Een ecosysteem dat vraagt om een stevige en gezonde voedingsbodem: de basis. Voor deze gezonde basis is het belangrijk om ook te focussen op cultuureducatie, participatie en amateurkunst. Daarom zet D66 Brabant in op een vroege kennismaking met verschillende kunstuitingen en sporten, al vanaf de basisschool. Een betere ondersteuning van amateurkunst en -sport is daarbij voor D66 Brabant noodzakelijk.

Op deze manier creëer je een gezonde voedingsbodem voor de talentvolle Brabantse makers van nu en in de toekomst. D66 Brabant koestert deze talenten en wil deze behouden voor onze provincie. Daarom wil D66 Brabant creatieve opleidingen zichtbaar sterker maken en inzetten op de doorontwikkeling van de kwaliteit van producties naar (inter)nationaal niveau. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van recreatieve sporters naar topsporters. Daarbij moeten verschillende overheden, onderwijsinstellingen en vervolgoopleidingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties hun eigen, specifieke rol oppakken. Dit geldt volgens D66 Brabant ook voor organisaties als Kunstloc Brabant en investeringsfonds Brabant C: zij moeten zich ook richten op de ondersteuning en ontwikkeling van kunstenaars en culturele instellingen zelf. D66 Brabant hecht veel waarde aan de Fair Practice Code en hierbij staat Fair Pay, waarbij kunstenaars onder eerlijke omstandigheden werken voor een eerlijke beloning, altijd voorop.

De Brabantse internationaal vermaarde werkplaatsen als het *TextielLab* of het *EKWC* voor keramiek spelen een sleutelrol. Zij verhogen de technische en ambachtelijke vaardigheden van makers en zijn een centrum voor nieuwe ideeën en experimenten. Betere positionering en facilitering van deze werkplaatsen zullen hun impact vergroten. Een vergelijkbare rol ziet D66 Brabant voor de grote Brabantse podiumgezelschappen zoals Het Zuidelijk Toneel en *philharmonie zuidnederland*. Zij zijn ook een broedplaats voor Brabantse musici, acteurs, theatermakers en componisten. Tevens beoogt D66 Brabant een uitbreiding van de werkplaatsen naar gaming en design. Een stevige koppeling met het succesvolle *TalentHub Brabant*-programma ligt wat D66 Brabant betreft voor de hand.

Brabant vertelt verhalen

Brabant is bij uitstek de provincie van de verhalen. Verhalen die verteld worden aan elkaar, vaak sterke verhalen, over heldendaden of juist kleine voorvallen. Wie geniet er niet van de sprookjes in onze geliefde Efteling. Of de verhalen van vroeger en nu, die we zien in bijvoorbeeld Het *Noordbrabants Museum* en *TextielMuseum*. En verhalen die verteld worden door onze steden, door onze gebouwen en door ons prachtige landschap. Die verhalen moeten we koesteren. D66 Brabant geeft prioriteit aan die verhalen. We gaan anders naar ons erfgoed kijken. Niet als een stapel stenen of een weggetje tussen

oude bomen, maar als de oorsprong van onze Brabantse identiteit.

Vandaar dat D66 Brabant meer aandacht wil geven aan ons erfgoed. Daarbij zijn de vier verhaallijnen van Brabant leidraad; het verhaal van bestuurlijk, bevochten, innovatief en religieus Brabant. En we voegen er een verhaal aan toe, dat van beschermd dorpsgebied met de karakteristieke boerderijen en tot de verbeelding sprekende landgoederen. Op het behoud en goed (her)gebruik van agrarisch erfgoed moet wat D66 Brabant betreft beleid worden gemaakt.

Gastvrijheid in balans

Kunst en cultuur raken iedere Brabander en zorgen voor ontspanning. Dat geldt in nog grotere mate voor het beoefenen van sport of gewoon door regelmatig te bewegen. Cultuur, sport en het brede palet aan vrijetijdsvoorzieningen in onze provincie leveren een meerwaarde op voor de toeristische sector en het economisch vestigingsklimaat. De vrijetijdseconomie is de derde economische sector van Brabant. Gastvrijheid staat hoog in het vaandel. Gastvrijheid betekent ook dat kunst, cultuur en andere vrijetijdsvoorzieningen voor alle Brabanders bereikbaar moeten zijn. Daarom hecht D66 Brabant belang aan een cultureel aanbod dat qua tijd passend is voor alle Brabanders: dus ook voorstellingen in de ochtend en middag voor mensen die in de avond liever niet op pad gaan.

Het sterk groeiend aantal toeristische bezoeken kent ook een keerzijde. Hoe kunnen we op een duurzame manier ons toeristisch aanbod blijven ontwikkelen zonder dat het ten koste gaat van ons leefklimaat en ons landschap? Hoe zorgen we ervoor dat we niet richting over-toerisme gaan? Hoe houden we een goede balans tussen gastvrijheid en lekker blijven wonen? Voor de ontwikkeling van die goede balans is D66 benieuwd naar het *Leisure for a Better Society*-programma van *House of Leisure* en *Midpoint Brabant* als mogelijke inspiratie voor de ontwikkelingen in de andere 3 Brabantse regio's. D66 Brabant ziet een belangrijke rol voor VisitBrabant om deze balans te bewaken.

Cultuureducatie, geletterdheid en mediawijsheid

D66 Brabant vindt cultuureducatie voor kinderen en jongeren zeer belangrijk. Als je jong in aanraking komt met cultuur, is de kans het grootst dat je als volwassene geïnteresseerd blijft in cultuur. Hetzelfde geldt uiteraard voor sport. Daarbij zorgen kunst en sport voor creatieve en weerbare kinderen die de uitdagingen van de toekomst aan kunnen.

Helaas lijken kunst- en cultuureducatie soms niet zo vanzelfsprekend als sport. D66 Brabant wil dat er geen financiële drempels zijn voor deelname. Daarom moet de provincie samen met gemeenten goed kijken hoe de tariefstelling is en via welke fondsen je die drempels weg kunt halen. Iets als het Jeugdeducatiefonds kan daar goed bij helpen, maar ook *Stichting Leergeld*. D66 Brabant zoekt hierbij naar een brede ondersteuning van kunst- en cultuureducatie, immers de kunstdocenten moeten conform *Fair Pay* betaald worden.

Op het gebied van geletterdheid en mediawijsheid zijn er de afgelopen jaren stappen gezet. Hoewel dit gebied een verantwoordelijkheid is van scholen en gemeenten, ziet D66 Brabant de ondersteunende en regisserende rol van de provincie op dit gebied graag doorgezet.

Stichting Cubiss speelt een belangrijke rol in de ondersteuning van lokale en regionale bibliotheken. Zij levert daarmee een bijdrage in het versterken van de basisvaardigheden van alle Brabanders en het stimuleren van leesplezier onder de Brabantse jeugd. De provincie faciliteert *Cubiss* om samen met de Brabantse bibliotheken te werken aan haar actieagenda voor een vaardige samenleving, met meer lezende en digitaal vaardige Brabanders.

Verbinding met andere sectoren

D66 Brabant is ervan overtuigd dat het inzetten van creativiteit bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken van deze tijd. De kracht van de creatieve en de latent creatieve mens (wij allemaal) in onze provincie wordt nog lang niet ten volle benut. Volgens D66 Brabant liggen hier nog heel veel kansen. Wij willen de creatieve beweging inzetten om met verbeeldingskracht en inventiviteit bij te dragen aan bewustwording en betrokkenheid van de Brabander bij vraagstukken op het gebied van onder andere klimaatverbetering, in de zorg, duurzaamheid, vluchtelingencrisis en de kloof tussen arm en rijk.

Provinciale kunstregelingen

D66 Brabant is van mening dat kunst impact maakt in het maatschappelijke debat en bewustwording teweeg brengt bij het publiek. Vandaar dat D66 Brabant met belangstelling ontwikkelingen volgt waar wordt ingezet op impact maken door een link te leggen tussen cultuur, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en onderwijs om gezamenlijk een wezenlijke bijdrage te leveren aan de verbinding met andere sectoren.

D66 Brabant kiest dan ook voor ontwikkeling en verdere versterking van de sector. Organisaties als Kunstloc Brabant en Brabant C moeten zich richten op de ondersteuning

en verdere ontwikkeling van kunstenaars zelf. De ambitie daarbij moet volgens D66 Brabant zijn dat we de kunstenaars en de culturele instellingen ondersteunen met lobbyen en kennis om daarmee ook meer geld voor kunst en cultuur naar Brabant te halen. Er is immers nog steeds een achterblijvend cultureel aanbod per hoofd van de bevolking in Brabant vergeleken met veel andere provincies, zo bleek uit het onderzoek De Waarde van Cultuur. Dit betekent voor D66 Brabant dat het budget voor kunst en cultuur moet toenemen en aangevuld moet worden tot het oorspronkelijke niveau van 2019.

Intrinsieke waarde van kunst en cultuur

Tot slot wil D66 Brabant aandacht vragen voor de intrinsieke waarde van kunst en cultuur. De nadruk ligt vaak - terecht - op cultureel ondernemerschap en hoe kunst en cultuur bijdragen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dat is goed, maar D66 Brabant wil ook inzetten op de Brede Welvaart van mensen. Als we in de coronaperiode één ding geleerd hebben, is het wel dat kunst en cultuur ertoe doen. Ondanks dat het niet altijd 'zichtbaar' geld oplevert. Kunst en cultuur zijn belangrijk voor het welzijn van alle mensen, omdat het aanzet tot nadenken en reflectie. Dat moeten we dus ook, waar nodig, financieel ondersteunen.

Daarom wil D66 Brabant

- Een leven lang cultuur en sport voor iedereen die dat wil.
- Een cultureel aanbod dat qua tijden passend is voor alle Brabanders, dus ook voorstellingen in de ochtend en middag voor mensen die in de avond liever niet op pad gaan.
- Dat alle Brabanders zich welkom voelen in onze culturele en sportieve sector.
- Dat we de provinciale regelingen verlengen met als inzet een verdere ontwikkeling en versterking van de kunstsector.
- Dat Brabant dé plek voor jong talent is en blijft, om je te ontwikkelen én om je te vestigen;
- Dat de keten van kunsteducatie en talentontwikkeling tot professionele uitoefening dik in orde is, op zowel cultuur- als sportgebied.
- Dat Brabant uit gaat van de Fair Practice Code, en dus Fair Pay, voor kunstenaars;
- Dat we ons erfgoed koesteren – religieus, industrieel, landschappelijk en agrarisch - en de verhalen die het herbergt.
- Dat gebouwen met een historie zoveel als mogelijk een herbestemming krijgen;
- Dat bibliotheken in Brabant die veel verhalen herbergen en kennisdeling en ontmoeting tussen inwoners bevorderen ruim baan krijgen.
- Dat we vol in gaan zetten op aangepast sporten en ongebonden sporten zoals Urban Sport & Culture, waar we voorloper in zijn in Nederland.
- Dat er in onze provincie een groot urban sports & culture evenement gaat komen;
- Dat de provincie met de vele sportclubs in Brabant in gesprek gaat om te kijken of er meer beoefening en beweging op maat gemaakt kan worden en kan worden aangeboden;
- Dat de samenwerking van regionale en lokale media behouden blijft en beter benut wordt. Zij verbinden de lokale gemeenschappen én zijn de verslagleggers van de werking van de democratie in onze provincie.
- Dat de provincie werk gaat maken van het opzetten van een provinciaal mediafonds ter ondersteuning van de grotere journalistieke onderzoeksprojecten.

Een welvarend Brabant in balans

De Brabantse economie zorgt voor een baan, inkomen en zelfredzaamheid voor alle Brabanders en geeft ontwikkelruimte voor onze steden, dorpen en platteland. Een sterke economie draagt bij aan het welzijn in Brabant en een leefbare toekomst voor alle Brabanders. Een sterke Brabantse economie staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een sterk veranderende wereld. Digitalisering, verduurzaming, duurzame economische circulaire groei, maar ook schuivende geopolitieke panelen vergen een sterk internationaal georiënteerde provincie. Met een provinciale organisatie die zich perfect met de Brabantse overheden, ondernemers, het maatschappelijke veld, kennis- en onderwijsorganisaties (Q-helix) weet te organiseren.

Een sterke Brabantse economie is niet een economie van ongebreidelde groei. In de ogen van D66 is een sterke economie een economie waar iedere Brabander van profiteert en in balans is met andere doelen. Dat betekent dat geld niet centraal staat, maar de mens. Het gaat om de Brede Welvaart die we in Brabant bevorderen.

De basis voor dit alles is talent in Brabant opleiden, vormen en vooral behouden. Een ander uitgangspunt is dat we niet van bovenaf de economie willen vormgeven. D66 wil dat de provincie goed luistert en rondkijkt. Welke start-ups poppen op, waar zien jonge ondernemers kansen, waarin zijn we koploper?

Brabant is de provincie van technologische én sociale innovatie

Niet innoveren om het innoveren, maar omdat wedaarmee verder komen bij de beantwoording van maatschappelijke vraagstukken als klimaatverandering en duurzame, circulaire economie. We zien het belang van innovatie in de diverse regio's in Brabant op het gebied van onder andere de semiconductor en hightech industrie, medische technologie en de farmaceutische industrie, biobased en procesindustrie, agrifood, maintenance, logistiek en automotive, datascience en artificial intelligence, design, bouw, zorg, fotonica en diverse sleuteltechnologieën. D66 ziet een rol voor de provincie als de innovatie ook beantwoordt aan de maatschappelijk vraag en wil dat de provincie samen optrekt met het bedrijfsleven om evenwichtige groei, verduurzaming en sociale samenhang te begeleiden.

Campusgedachte

D66 omarmt de campusgedachte omdat samen echt sterker maakt. Zet bedenkers, kennis en makers bij elkaar en er ontstaat iets bijzonders. Dat laten de High Tech Campus en Brainport Industries Campus in Eindhoven, Pivot Park in Oss, de Automotive Campus in Helmond en de Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom al zien. In campussen komen investeringen samen die leiden tot innovaties, nieuwe duurzame economische groei en die (zo?) een bijdrage leveren aan Brede Welvaart.

D66 wil dat de provincie scherp de publieke belangen en publieke investeringen gaat borgen bij campussen waar sprake is van publiek-private samenwerking en ontwikkeling van sensitieve technologie. Dit kan onder meer door een strikte toepassing

Zo is de aanpak van klimaatopgave en energietransitie een grote kans voor de Brabantse economie. In de hiervoor relevante sectoren technologie, bouw, automotive, gezondheid, agrifood en energie heeft Brabant veel kennis.

Daarnaast wil D66 vol inzetten op biobased en circulair, waar men in West-Brabant veel kennis over heeft. Brabant is ook sterk in creatieve innovatieve beroepen die veel geld en internationaal aanzien opleveren zoals gaming en E-sports, muziekproducers en DJ's en Dutch Design.

De kennisintensieve bedrijvigheid in Brabant vraagt ook om het faciliteren van kennisdeling. Kennis is daarnaast een groot export- en importproduct voor Brabant. Maar de echte grote congressen en evenementen vinden nog maar met moeite hun weg naar Brabant.

van de Wet "Veiligheidstoets investeringen, overnames, fusies en overnames" (VIFO) af te dwingen om onder meer ongewenste overnames van Brabantse campussen door buitenlandse investeerders te voorkomen. Niet elk bedrijventerrein zal een volwaardige campus kunnen worden en het zal ook niet altijd opportuun zijn. Maar voor D66 moeten bedrijventerreinen zo veel mogelijk toegevoegde waarde hebben, ook voor de lokale gemeenschap.

We gaan kritisch en zorgvuldig om met onze schaarse ruimte die wordt ingenomen bij de mogelijke komst van logistieke - en datacentra die weinig toegevoegde waarde voor Brabant hebben vanuit het perspectief van Brabantse Brede Welvaart.

Brabant is dé provincie van de circulaire economie

D66 vindt dat de economische activiteiten in balans met de omgeving en de draagkracht van de aarde moeten zijn. Dit betekent dat we naar een circulaire en biobased economie willen; een economisch systeem waarin afval niet bestaat. Reststromen uit productieprocessen vormen grondstoffen voor andere producten en alle producten kunnen 100% worden hergebruikt. De belasting van de omgeving is dan minimaal op milieuaspecten.

D66 wil dat de provincie bij haar inkoop van producten circulair als norm kiest. Daarnaast wil D66 dat de provincie een actieve bijdrage levert in de regionale en sectorale strategieën op het gebied van circulariteit (kringlooplandbouw, circulair bouwen, emissiereductie mobiliteit en circulaire bedrijfsterreinen).

Ruim baan voor talentontwikkeling

Er zijn enorme uitdagingen op de arbeidsmarkt; iedereen ziet de grote personeelstekorten. Naast een mismatch tussen nieuwe banen en de juiste opleidingen in onze provincie, naast vergrijzing, is er niet alleen een tekort aan competenties en specifieke kennis, maar is er een enorm tekort aan gewoonweg mensen. Op gebieden zoals techniek, logistiek, bouw en zorg. Dat betekent dat we als Brabant aantrekkelijk moeten zijn voor talenten op alle vlakken, om zich hier te scholen, om hier te vestigen, om hier te blijven. Belangrijk hierbij is dat er voldoende stageplekken beschikbaar zijn, voor MBO, HBO en/of WO studenten. Om dit te bereiken wil D66 Noord-Brabant kijken naar de rol van het bedrijfsleven hierin. Bijvoorbeeld door het bieden van stageplaatsen op te nemen in de criteria om in aanmerking te komen voor subsidies of leningen uit de provinciale fondsen.

Voor D66 speelt onderwijs speelt hierin een belangrijke rol. Je kunt niet vroeg genoeg in het onderwijstraject kinderen meenemen in wat de mogelijkheden zijn in hun werkende

toekomst. Dat betekent dat alle kinderen in Brabant dezelfde kansen moeten krijgen, maar ook dat we durven sturen op de ontwikkeling van talenten en (technische) vaardigheden gericht op de toekomst en met oog voor de benodigde aansluiting op de arbeidsmarkt.

Het concept leven-lang-leren is onontbeerlijk voor het bijscholen of herscholen voor mensen op de arbeidsmarkt. Werkgeversorganisaties, bedrijven en particuliere instellingen hebben samen met overheden, regionale werkbedrijven en onderwijsinstellingen (waaronder regionaal onderwijs, de ROC's) een gezamenlijke verantwoordelijkheid om een actievere rol te spelen en (nieuwe) potentiële arbeidskrachten aan een duurzame baan te helpen. De provincie zal vanuit haar regionale economische bevoegdheid daarbij sterker het voortouw gaan nemen om deze samenwerking aan te jagen en te ondersteunen. De situatie op de Brabantse arbeidsmarkt met de onvervulde vacatures en mensen die graag willen, maar nog niet kunnen, vraagt om een stevigere provinciale inzet.

Brabant wordt steeds diverser

Het tekort van arbeidskrachten neemt enorme proporties aan. Een deel wordt opgelost met (tijdelijke) werknemers uit andere Europese landen. Dat al deze werknemers hier slechts tijdelijk zijn is achterhaald. De praktijk van de afgelopen jaren heeft geleerd dat circa 60 procent van de arbeidsmigranten uiteindelijk besluit om zich hier permanent te vestigen. Komende jaren wordt een verdere inhaalslag gevraagd voor de arbeidsmigranten, gericht op betere huisvesting en mogelijkheden om gemakkelijk mee te doen aan de Brabantse samenleving. D66 wil dat de provincie haar verantwoordelijkheid neemt op het gebied van de ruimtelijke mogelijkheden tot huisvesting en landelijk koploper wordt voor de participatie van arbeidsmigranten in de samenleving. Ook wil D66 een nieuwe Brabantse Aanpak Arbeidsmigranten, waarin wordt ingegaan op nieuwe inzichten van bijvoorbeeld het Aanjaagteam bescherming

arbeidsmigranten, ervaringen uit de coronacrisis en best practices uit andere landen. Arbeidsmigranten zelf worden nadrukkelijk betrokken bij de totstandkoming van nieuw beleid.

Ook voor (internationale) studenten die in Brabant studeren wil D66 Brabant zorgen dat er een interessant vestigingsklimaat heerst. Zo stimuleren we dat de krachten die we hier opleiden ook in Brabant de arbeidsmarkt betreden.

Daarnaast wil D66 dat de provincie bij de rijksoverheid het belang bepleit om naar voorbeeld van de kenniswerkersregeling, het werken in Nederland voor arbeidsmigranten (fiscaal) aantrekkelijker te maken. Daardoor kunnen tekorten in de zorg en andere specifieke sectoren worden aangepakt.

Scheppen van voorwaarden

Brabant is goed in het ondersteunen van zijn start-ups. Daar is een fijnmazig systeem voor gebouwd. Maar dan, als je door wilt, hoe ondersteunen we de scale-up? Dat gebeurt nu nog niet in Brabant. D66 wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om potentiële succesvolle start-ups die zich vooral bezig houden met maatschappelijke vraagstukken verder te brengen, zoals met leningen en een buddy systeem met grote bedrijven in onze provincie. De provincie moet hierbij inzetten op de juiste voorwaarden voor economische ecosystemen waarin start-ups kunnen doorgroeien tot succesvolle dragers van de Brabantse economie.

Daarom wil D66 Brabant

- In het economisch beleid van de provincie de Monitor Brede Welvaart van het CBS en Sustainable Development Goals (SDG's) van de VN als leidraad van denken en handelen centraal zetten.
- Een evenwichtige inzet van provinciale middelen op enerzijds bevordering van innovatie, van economische ecosystemen/clusterontwikkeling, van ruimtelijk- en macro-economisch beleid en anderzijds de intensivering van impactvol arbeidsmarktbeleid én internationaliseringsbeleid.
- De Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij nadrukkelijker positioneren als dé economische uitvoeringsorganisatie van de provincie die complementair aan andere (sub-)regionale ontwikkelingsmaatschappijen in goede afstemming en in gezamenlijkheid bijdraagt aan duurzame economische groei en maatschappelijke transities en opgaven. Het dubbelen van uitvoeringstaken in economisch (internationaliserings-) beleid door de provinciale ambtelijke organisatie wordt zoveel mogelijk vermeden: de uitvoering van beleid wordt slimmer georganiseerd.
- De verdere ontwikkeling van JADS, Jheronimus Academy of Data Science en andere campussen als Pivot Park ondersteunen doordat de provincie en partijen uit de Q-helix gezamenlijk werken aan een (inter)nationale positionering op programma's, netwerken, nationale en Europese financieringsmogelijkheden.
- De realisatie voltooiën van een BrabantRing waarin glasvezelnetwerken samenkomen en de ontwikkeling van Smart Industry-initiatieven en (Europese) Digital Innovation Hubs krachtig ondersteunen.
- Een databeleid ontwikkelen gericht op de uitdagingen van deze tijd (o.a. het beheersbaar maken van algoritmen en misbruik voorkomen, borgen van: - databescherming en privacy, -rechtsstatelijkheid en democratische grondrechtenbescherming, - cybersecurity)
- De vrijetijds- en congressector een belangrijkere plaats toekennen in het economisch beleid van Noord-Brabant door in te zetten op initiatieven van partijen als VistBrabant om een Convention Bureau te ontwikkelen om internationale congressen en evenementen naar Brabant te halen of te investeren in een professionele New Dutch-beweging voor de internationale marketing en branding van Brabant;
- Van Brabant in 2023-2027 een technologische, duurzame én sociale top-innovatieve regio maken. Ook top-innovatief als het gaat om sociale innovatie met oog voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of in een kwetsbare positie.
- Dat de provinciale organisatie en aan de provincie verbonden partijen jaarlijks een ruim aantal stageplekken voor alle vormen van onderwijs aanbiedt (van maatschappelijke stages in het voortgezet onderwijs, leerwerk-plekken, tot aan praktijk- en afstudeerstages op mbo-, hbo- en wo-niveau). Voor de eventuele stagevergoedingen stimuleren we gelijke waardering tussen mbo-, hbo- en wo-stages. Discriminatie en uitsluiting worden daarbij op vernieuwende wijze tegengegaan: bijvoorbeeld het anoniem solliciteren wordt verkend.
- De samenwerking stimuleren tussen mbo-, hbo- en wo-instellingen om doorgroeien, Leven Lang Leren en kennisuitwisseling te verbeteren.
- In aanvulling op initiatieven van werknemers- en werkgeversorganisaties, gemeenten, arbeidsmarktregio's en (semi-)publieke uitvoeringsorganisaties en maatschappelijke instellingen borgen dat de talenten van iedere Brabander op of buiten de arbeidsmarkt (denk aan o.a. vrijwilligers) tot zijn recht komt. Daartoe wordt door de provincie geïnvesteerd in opleidingen en arbeidsmarktbeïnvloeding, maar ook in het behoud en aantrekken van (internationaal) talent, poolvorming van specifieke competenties tussen clusters van bedrijven en andere vernieuwende vormen van arbeidsmarktbeleid.
- Voorloper in Nederland én Europa zijn met de oprichting van een Brabants Migratie Informatie Punt om arbeidsmigranten bij te staan en te informeren over hun rechten én plichten in Nederland én Brabant in het bijzonder.
- Een nieuwe Brabantse aanpak arbeidsmigranten, waarin o.a. wordt ingegaan op adviezen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten en PON& Telos, maar ook best practices uit het buitenland. Arbeidsmigranten worden actief betrokken bij de totstandkoming van nieuw beleid. Brabant biedt ook voor deze inwoners een fijn (tweede) thuis met volop kansen mee te doen aan de Brabantse samenleving.

- PON & Telos, BrabantAdvies, BrabantKennis, provinciale raden en andere kennis-/en adviesinstellingen die relevant zijn voor de kwalitatieve beleidsontwikkeling van Brabant blijvend ondersteunen en meer en beter podium bieden.
- Dat de provincie 'social return'-doelstellingen standaard opneemt in haar inkoopbeleid. Dat betekent bijvoorbeeld dat we er op inzetten dat 2,5% van de gecontracteerde som meetbaar besteed dient te worden door een ingehuurde opdrachtnemer voor 'social return'.
- De (door)ontwikkeling van (bestaande en nieuwe) campussen (High Tech Campus, Brainport Industries Campus, Green Chemistry Campus, Pivot Park, enzovoort) krachtig ondersteunen bijvoorbeeld ten aanzien van de internationale profilering en positionering. De regionale ontwikkelingsmaatschappijen als BrainPort, REWIN, Midpoint Brabant, AgroFood Capital en betrokken gemeenten, werkgevers - en werknemersorganisaties en gemeenten spelen daarbij een voorname rol.
- Voor de Brabantse Maakindustrie perspectief bieden door actieve (lobby)steun in Den Haag en Brussel, met name wat betreft de energie-intensieve industrie die in tijden van oplopende energieprijzen het moeilijk heeft, maar ook economische sectoren die onlosmakelijk verbonden zijn aan de Brabantse economische ecosystemen zoals de automotive-sector in Zuid-Nederland of een landbouwsector in transitie.
- Aanvullend aan andere publieke en private betrokkenen inzetten op de verduurzaming van bestaande en geplande bedrijventerreinen door onder meer inzet op warmtenetten, decentrale vormen van energieopwekking faciliteren en het Logistiek Park Moerdijk en het bedrijventerrein Heesch-West te omarmen als proefprojecten voor verduurzaming van de bedrijfsvestiging van de zwaardere industrie.
- Dat de Brabantse circulaire economie ook na 2023 met ambitie wordt doorontwikkeld met meer inzet op hergebruik van grondstoffen en afval. De provinciale aanbestedingsregels worden in lijn met deze ambitie aangepast om zoveel mogelijk circulair in te kopen.
- Dat het Brabant Startup Fonds gericht op het MKB wordt gecontinueerd en kansrijke MKB-financieringsprojecten zoveel mogelijk gekoppeld worden aan nationale en Europese subsidiekansen.
- Dat de provincie zich conform de huidige koers pragmatisch en ondersteunend opstelt met betrekking tot het detailhandelsbeleid dat zich grotendeels afspeelt op gemeentelijk niveau.
- Nieuwe bedrijventerreinen slechts ontwikkeld worden indien de provinciale prognoses overduidelijk een behoefte voorzien én deze terreinen van toegevoegde waarde zijn voor de Brabantse economie vanuit de Brede Welvaart-afwegingen. Gezondheid, overlast voorkomen en impact op de Brabantse woningmarkt door de huisvesting van werknemers worden afgewogen tegen de bijdrage aan de duurzame ontwikkeling van Brabant. XXL-distributiecentra en mega-datacenters die ruimte en energie slurpen zonder meerwaarde voor Brabant worden tegengegaan.

Bestuur en financiën maken samen één Brabant dat werkt

De provincie moet als middenbestuur in samenhang en afstemming met gemeenten, de rijksoverheid én de Europese Unie de juiste keuzes maken en toekomstbestendig beleid voeren in het belang van haar inwoners. De provincie ziet nieuwe taken op zich afkomen, zoals op het gebied van wonen. D66 wil dat de provincie helder voor ogen heeft hoe ze die uit gaat voeren met relevante partners uit de Quadruple Helix (Q-Helix): onderwijs- en onderzoeksinstituten, ondernemers, overheden en maatschappelijke organisaties en instellingen.

Digitalisering en internationalisering

Digitalisering biedt kansen om van Brabant het toonbeeld van een moderne *Open Overheid* te maken (*eBrabant*). Overheidsdiensten zijn efficiënt en effectief ingericht en toegankelijk gemaakt voor alle inwoners, ondernemers en medeoverheden. De provincie communiceert duidelijk en snel met haar inwoners. Ook met de mensen die meer moeite hebben om mee te komen in het digitale tijdperk of die laag- of ongeletterd zijn.

Samenwerken doen we ook internationaal, met de *Sustainable Development Goals* (SDG's) uit uitgangspunt en leidraad. We zetten met nog meer ambitie en daadkracht het ingezette internationaliseringsbeleid door. De SDG's lopen tot 2030 en D66 Brabant zet zich in om als provincie aanjager te zijn van deze doelen. Met Brabant als een van de slimste regio's ter wereld willen we hierin een internationaal voorbeeld zijn. Daarnaast kijken we ook naar de toekomst na 2030 en daarmee naar nieuwe, verdergaande duurzame ontwikkelingsdoelen. Dat doen we provinciaal, maar we zetten ook hierin een internationaal voorbeeld voor uiteindelijk een SDG's 2.0. Zo blijven we ook na 2030 werken aan een toekomstbestendige wereld.

Bij uitvoering van provinciaal beleid wordt telkens gedacht in kansen die internationalisering biedt zoals het verwerven van kennis, netwerken en financiële middelen, het vermarkten van diensten en/of producten en het aantrekken van internationaal talent, kennis en kunde. De uitvoering van ons brede internationaliseringsbeleid pakken

we op tal van provinciale beleidsthema's op met de Brabantse partners uit de Q-Helix zoals de waterschappen, gemeenten, ondernemersnetwerken en (sub-)regionale ontwikkelingsmaatschappijen. Daarbij wordt nadrukkelijk niet alleen de samenwerking over de grenzen gezocht op economisch vlak, maar op alle beleidsterreinen van de provincie waar meerwaarde gecreëerd wordt. Het is belangrijk dat de stem van Brabant ook in Den Haag en Brussel duidelijk klinkt. Daarvoor lobbyen we als provincie in deze steden bij de nationale en Europese instanties. D66 wil dat Brabant ook investeert in een stevige ambtelijke vertegenwoordiging in Brussel, Vlaanderen en Duitsland, zodat we geen kansen mislopen in Europees verband of in de samenwerking met buurlanden en buurregio's.

De oorlog in Oekraïne is een ongekende humanitaire ramp, waarvan de gevolgen ook Brabant raken. We vinden het fantastisch dat Brabanders en Brabantse gemeenten zich inzetten voor Oekraïense burgers die om hulp verlegen zijn. Om de weg naar het EU-lidmaatschap voor kandidaat-leden Oekraïne en Moldavië te bespoedigen zal de provincie aanbieden om regionale overheden daar te helpen in dat proces. Onze ervaringen met goed bestuur, innovatieve en duurzame economisch groei en Europese subsidies en wet- en regelgeving kunnen voor hen van waarde zijn. Bestuurlijke contacten kunnen de basis leggen voor toekomstige economische betrekkingen, bijvoorbeeld wanneer de landen zijn toegetreten tot de Europese Unie.

Democratie van nu; versterk de Brabantse democratie

D66 is opgericht om democratie dichterbij mensen te brengen. Wij willen dat iedereen mee kan doen met onze democratie. Niet één keer in de vier jaar, maar iedere dag. Het gaat dan bijvoorbeeld om de dienstverlening en transparante verantwoording van de provincie en begrijpelijke communicatie richting de inwoners. Het kan ook gaan over experimenten en vernieuwingen van het democratische systeem zelf zoals een burgerberaad. Brabanders spelen via een burgerberaad en online panels een sleutelrol om maatschappelijke problemen in de provincie aan te pakken. Om inwoners nu en in de toekomst te betrekken is het belangrijk om maatschappelijke betrokkenheid te stimuleren. Brabander zijn betekent voor ons: mee mogen doen, mee kunnen doen en mee móeten doen. Provinciale Staten zijn een volksvertegenwoordiging, dus het verstevigen van het dualisme is ook een versteviging van de Brabantse democratie. Ook Brabantse media spelen een belangrijke rol in het democratische landschap en we waken over de pluriformiteit van de Brabantse media.

Agenda van Brabant actualiseren; een agenda van samenwerken

D66 wil vooral dat de provincie toegevoegde waarde creëert vanuit het belang van de inwoners en in samenhang met andere overheden. Dat kan door de Agenda van Brabant tegen het licht te houden en aan te passen. De provincie speelt een verbindende rol en heeft oog voor lokale noden en (sub) regionale behoeften, met name daar waar het kwetsbaardere partijen zoals kleinere gemeenten betreft.

D66 wil dat de organisatie van de provincie past bij haar beleid en de taken die daaruit voortvloeien. De organisatie moet actief op de uitkomsten van de discussie worden aangepast. De provincie Noord-Brabant is over 4 jaar de meest vernieuwende regio als het gaat om beleidsvorming en de wijze van uitvoering. De medewerkers van de provinciale organisatie worden gewaardeerd om hun kennis en kunde en de provincie toont zich een uitstekende, inclusieve werkgever met een modern diversiteitsbeleid. Dat vraagt om een nieuwe sturingsfilosofie voor de provinciale ambtelijke organisatie en de omgang met verbonden partijen zoals BrabantSport, de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, VisitBrabant, Brabant-C. Het nieuwe kader daartoe wordt door Provinciale Staten vastgesteld.

We zoeken actief de samenwerking met elkaar op zoals in B5-verband (BrabantStad), met de M7-gemeenten, plattelandsgemeenten, regionale samenwerkingsverbanden

en organisaties als *Brainport*, *REWIND*, *AgriFood Capital* en *Midpoint Brabant*. Met plattelandsgemeenten gaan we werken aan een Brabantse Agenda voor een Leefbaar Platteland, aangezien het landelijk gebied de komende jaren op de schop gaat vanwege de grote maatschappelijke transitie als de landbouwtransitie en de opgaven om water, lucht en bodem te verbeteren.

D66 Brabant streeft naar een krachtig bestuur voor Brabant. Zowel de provincie als de gemeenten moeten vitaal en besluitvaardig zijn. D66 wil dat herindeling van gemeenten altijd als een optie blijft bestaan. Uiteraard gaat dit het beste als inwoners hier ook voorstander van zijn. De opgaven van Brabant vragen echter om krachtig bestuur. Juist in de transitie in het buitengebied is twijfelend handelen en uitstelgedrag op korte termijn wellicht aantrekkelijk, maar D66 Brabant ziet hoe het op lange termijn belangen van inwoners schaadt. Gemeenten die opgaven onvoldoende aankunnen, worden aangemoedigd om door samenwerking met buurgemeenten en de regio tot meer daadkracht te komen. Lukt dit niet, dan is voor D66 gedwongen herindeling een laatste mogelijke optie.

Veiligheid en integriteit

De provincie dient zich helaas in toenemende mate te ontfemen over de veiligheid van haar inwoners en haar bestuurders door de strijd tegen ondermijning en de georganiseerde criminaliteit samen met anderen te voeren. Wegkijken en verantwoordelijkheden afschuiven zijn geen optie. Inzet van de provincie kan worden gevraagd bijvoorbeeld als het gaat om grensoverschrijdende of interprovinciale samenwerking of bij de screening bij benoemingen en in het kader van de Wet Bibob bij vergunningenafgiften, subsidieverleningen, aanbestedingen en vastgoedtransacties door de provincie. Daarnaast kan er niet getornd worden aan de integriteit van het provinciale bestuur

en haar bestuurders, waar D66 Brabant wil dat Provinciale Staten scherp toezicht op zal houden. Interbestuurlijk toezicht wordt uitgevoerd in goede dialoog met betreffende medeoverheden, maar met scherpste als het gaat om wettelijke taken en verantwoordelijkheden.

Erkannietgetorndwordenaandeintegriteitvan het provinciale bestuur en haar bestuurders, waar D66 wil dat Provinciale Staten scherp toezicht op zal houden. Interbestuurlijk toezicht wordt uitgevoerd in goede dialoog met betreffende medeoverheden, maar met scherpste als het gaat om wettelijke taken en verantwoordelijkheden.

De financiën op orde en toekomstbestendig

D66 wil dat de financiën van de provincie veel inzichtelijker worden. Er moet duidelijker worden welke inkomsten en uitgaven incidenteel (eenmalig) of structureel (terugkerend) zijn. Welke fondsen worden aangehouden en waarom. Welke weerstandsvermogens zijn opgebouwd voor financieel minder florissante tijden en hoe de immunisatieportefeuille beter kan worden beheerd. De politiek dient meer afstand te betrachten bij de afwegingen die gemaakt worden ten aanzien van beleggingen en investeringen. Dat is het domein van inhoudelijke financiële en (bedrijfs) economische experts. Op welk geld en welke uitgaven de provincie op de langere termijn mag en moet rekenen wordt inzichtelijker gemaakt. Daarbij hoort ook het vraagstuk in hoeverre de provincie afhankelijk wil zijn van de 'opcenten'. Dit is een vraagstuk dat niet in Brabant kan worden opgelost maar met de landelijke politiek moet worden beslecht. Onze provincie kan wel aangeven wat werkbaar of nodig is op financieel gebied. Daarover wil D66 de komende jaren het gesprek aangaan,

ook met de politieke spelers in Den Haag.

De planning & controlcyclus van de provincie wordt meer ingericht op een beoordeling van de geleverde kwaliteit door inzet van provinciale middelen in plaats van kwantiteit zoals het aantal gedraaide projecten. Inzet van middelen moet uiteindelijk positieve impact maken op de Brabantse samenleving en daar sturen we vanuit de Provinciale Staten op en laten Gedeputeerde Staten vanuit de rolzuiverheid tweejaarlijks het gevoerde beleid verantwoorden.

De Commissaris van de Koning wordt jaarlijks na het zomerreces gevraagd een "Staat van Brabant" uit te spreken in Provinciale Staten om het maatschappelijke debat in Brabant te voeren.

Daarom wil D66 Brabant

- Een Open Brabantse Overheid bevorderen, gericht op efficiënte en effectieve dienstverlening waarbij transparantie ten aanzien van overheidsinformatie centraal staat.
- Van Brabant een eBrabant maken, dé digitale koploper in de Europese Unie met vernieuwende vormen van eGovernment, waarbij informatie- en communicatietechnologie wordt gebruikt om informatie en overheidsdiensten aan inwoners, bedrijven en overheden te verstrekken. Daartoe zoeken we inspiratie elders in de Europese Unie, bijvoorbeeld in Estland en maken optimaal gebruik van Europese fondsen en kennisnetwerken.
- Een ambitieus breed internationaliseringsbeleid en public affairs-, en brandingsbeleid uitwerken waarbij de kansen benutten van werken over de grens worden geoptimaliseerd (onder meer door kennisdeling, netwerken, programma's en projecten realiseren met kennis en financiële middelen van bijvoorbeeld de Europese Unie en rijksoverheid). Dat vergt ontwikkeling, verdere uitbouw van bestaande specifieke competenties in de ambtelijke organisatie, bij Stimulus en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) en slimme samenwerking met andere Brabantse overheden, ondernemersnetwerken en kennis-, onderwijs- en maatschappelijke instellingen (Q-helix).
- Investeren in een provinciale "Projectstimuleringsregeling" om voorfinanciering van kansrijke Europese projectvoorstellen voor medeoverheden (Brabantse gemeenten en waterschappen), kennis- en onderwijsinstellingen mede mogelijk te maken en zodoende meer te profiteren van het verkrijgen van kennis en (financiële) middelen op Rijks- en Europees niveau;
- Lokale en regionale overheden in Oekraïne en Moldavië bestuurlijke assistentie leveren in het proces van toetreding tot de Europese Unie;
- Met Belgische, Vlaamse in het bijzonder, en Duitse (buur)regio's samenwerken. Dat geldt ook voor de internationale regio's waar de provincie Noord-Brabant al bestendige relaties mee onderhoudt.
- De samenwerking in de vorm van BrabantStad, met M7-gemeenten en plattelandsgemeenten versterken.
- Dat er in de communicatie door de provincie ook rekening wordt gehouden met laaggeletterden en anderstaligen.
- Dat de ambtelijke organisatie zelf een goede afspiegeling is van de samenleving. Denk daarbij aan een inclusief en divers personeelsbeleid, verschillende opleidingen en het gericht betrekken van minder vertegenwoordigde doelgroepen om mee te praten over beleid.
- Investeren in Brabantse journalistieke initiatieven. Media zijn van cruciaal belang voor een evenwichtige democratie.
- De Brabantse democratie versterken voor jong en oud, daarom moeten Provinciale Staten zich openstellen voor de jeugd en bijdragen aan een open debatafstand. D66 wil dat er op verschillende wijze betrokkenheid bij het democratische proces kan zijn en dat al vanaf jonge leeftijd die maatschappelijke betrokkenheid gestimuleerd wordt.
- Basisscholen en scholen voor middelbaar onderwijs stimuleren om deel te nemen aan programma's en activiteiten die jongeren in staat stellen om op te groeien met het idee dat het normaal is om mee te denken en te doen in het publiek vormgeven van de maatschappij.
- De mogelijkheid om op provinciaal niveau een burgerberaad in te stellen. De spelregels daartoe worden in samenwerking met partijen als Bureau Burgerberaad opgesteld
- Dat de begroting en de jaarrekening van de provincie inzichtelijk wordt gemaakt en de Planning & Control-cyclus stuurt op kwaliteit en impact van beleid.
- Dat financiering van projecten vanuit de immunisatieportefeuille door inhoudelijk deskundigen op afstand van de politiek wordt gezet met een verkleining van de rol van Provinciale Staten.
- Dat de provincie, samen met het Interprovinciaal Overleg (IPO) inzet op een stevige lobby richting Den Haag om meer fiscale autonomie te bewerkstelligen.
- Dat er een nieuwe sturingsfilosofie komt als beleidskader om de provinciale organisatie van impact te laten zijn in de Brabantse samenleving en als werkgever aantrekkelijk te houden voor talentvol personeel met verschillende achtergronden en competenties.
- Dat de provincie alleen acteert op het gebied van veiligheid waar gemeenten samen vragen om inzet van de Provincie.
- Dat herindeling, ook gedwongen, een blijft optie als gemeenten hun taak niet individueel aankunnen.

Als laatste

De verkiezingsprogramma Commissie D66 Noord-Brabant 2023-27 wil graag iedereen bedanken, binnen en buiten D66, die ons van input heeft voorzien. Veel mensen hebben ons ideeën en concrete punten aangereikt in de inspiratie-sessies, mails en in gesprekken. Andere hebben ons van waardevolle feedback voorzien. We hopen dat de vele blikken samen bijdragen aan een mooi programma, voor een succesvolle campagne en geïnspireerde nieuwe periode na de provinciale verkiezingen.

23 december 2022,

Jessica Van Eijs
Arend Meijer
Robin Verleisdonk
Ruth Giebels

Laat iedereen vrij,
maar niemand vallen